

Yangi O'zbekistonda yoshlarda faol pozitsiyani shakllantirish masalalari

ADU doktoranti

Sodiqov Sanjarbek Subxoniddin o'g'li

Annotatsiya: Maqolada Bugungi globallashuv davrida yoshlarda faol pozitsiyani shakllantirishning dolzarbligi va ahamiyati ko'rsatilgan. Yangi O'zbekistonda yoshlarda faol pozitsiyani shakllantirishda tarbiya, bilim, tarixiy-milliy qadriyatlarining ahamiyati yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: faol pozitsiya, Yangi O'zbekiston, tarixiy-milliy qadriyatlar, mentalitet, ta'lim-tarbiya, faol yoshlar, milliy-ma'naviy negiz.

Yoshlarda faol fuqarolik pozitsiyasini yaratish faqat zamonaviy tarbiyaga asoslanadi, deb hisoblash to'g'ri bo'lmaydi. Chunki har qanday zamonaviy tarbiya tarixiy, milliy-ma'naviy negizlarga asoslanishi kerak. Milliy tarix, milliy tarbiya asoslarining shakllanishi asrlar davomida milliy qadriyatlar, xalqning tarbiya tamoyillariga asoslangan. Ular milliy tarix, mentalitet va millat turmush tarzini aks ettiradi. Pedagoglarning fikriga ko'ra ta'lim va tarbiyani kompleks xolda birgalikda amalga oshirib borish ham nazariy, ham amaliy ahamiyatga ega. "Ta'limni tarbiyadan, tarbiyani esa ta'limdan ajratib bo'lmaydi".[1]

Tarbiya soxasida va yoshlar tarbiyasi soxasida samarali usullaraadan biri tarixiy milliy an'analar, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslanishdir. Tarixiy milliy tarbiya asoslarining ildizlari muqaddas "Avesto"ga borib taqaladi. Unda aks etgan "Ezgu o'y, ezgu fikr, ezgu amal" g'oyasi yoki aniqroq qilib aftadiga bo'lsak, yoshlar tarbiyasining tamoyili hozirgi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotgani yo'q. Aytish mumkinki, bu tamoyilda so'z va ish birligi, xalqning ideallari aks etgan bo'lib, kishilarning kundalik hayotida ham, jamiyatning ijtimoiy hayotida ham amal qilinishi faqat progressiv taraqqiyotga xizmat qiladi.

Mamlakatimiz hududiga islom dinining krib kelishi milliy tarixiy taraqqiyotga ulkan ta'sir ko'rsatdi. Islom dini jamiyat, inson hayotining barcha qirralarini to'la

qamrab oldi. Jamiyat soxalari: iqtisodiy, siyosiy, huquqiy, xarbiy, madaniy, axloqiy, estetik, ta'lim va inson hayotining barcha jihatlarini ikir-chikirigacha o'z ta'siriga oldi va islomning nazariy fundamental asoslari, shariat qoidalari va qadriyatlar asosida tartibga soldi. Ayniqsa, islom dinining O'rta Osiyoda tarqalishi mahalliy xalq hayotining ma'lum barqaror taraqqiyotini ta'minladi. Hududda tarixida bo'lgan "tinch" davrlarda ham yoki nisbatan notinch bo'lgan taxlikali davrlarda ham bu dinning ta'siri jamiyat ijtimoiy hayotining barcha soxalarini tartibga solib turdi.

Aytish mumkinki, islom qamrab olmagan birorta muammo yo'q: jamoaga tegishli barcha masalalar, insonning jamiyatda yurish-turishi, axloqi, mehnat faoliyati, o'zini qanday tutishi, ota-ona va bolalar munosabati, ta'lim olish, kasb-hunar egallash, huquqiy va oilaviy munosabatlar va boshqalar islom g'oyalari va qoidalari asosida yoritilgan. Islom dini barcha unga e'tiqod qiluvchilar, ayniqsa yoshlarning tarbiyasi muammolarini to'la o'z nazoratiga olib, ularni xalq etishning yo'llarini jamiyat ongiga singdirdi. Natijada barcha musulmonlar uchun qulay bo'lgan, barqaror, tinchgina, komfort hayot va unga mos tarzda axloq va odob shakllandiki, unda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xar bir savol yoki masala uchun uning javobi va yechimi topiladigan bo'ldi. [2]

O'rta Osiyoda azaldan mehnatsevarlik qadriyat sifatida shakllangan. Hududimizda Xanafiya mazxabining, keyinroq Naqshbandiya tariqatining mehnat to'g'risidagi ta'limotining tarqalishi yoshlar tarbiyasi soxasida muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Bu ta'limotda halol mehnat qilish, Olloxga e'tiqod qilish bilan birga o'zining oilasi va farzandlarini unutmasligi, ular uchun mehnat qilishi, ya'ni e'tiqodni yoddan chiqarmagan xolda foydali faoliyat olib borishining zarurligi kabi g'oyalar aks etgan.[3] Xanafiya mazxabining nazariyotchilaridan biri Xakim as Samarkandi "Kitobi as- savod al azam" kitobida kasb-hunarni egallash dinning talabi, Qur'on va xadislar bundan darak beradi, buni inkor etish Xudoga qarshi borish bilan teng. Inson o'zining xalol mehnati bilan yashashi zarur, degan fikrni aytib o'tgan. [4]

Hozirgi kunda mazkur g'oyalarning yoshlarga singdirilishi ularda halol mehnat va unga to'g'ri munosabatni, shakllantirish, biror kasb-hunar o'rganishga harakat qilishga intilish xissini tarbiyalash orqali jamiyatda faol mehnat faoliyati bilan

shug'ullanish hamda bo'lishga yo'naltiradi. Bunday zarur jarayonlar kelajakda yoshlarda faol pozitsiyani shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etishi mumkin. Bu borada ommaviy axborot vositalari, Internet orqali yoshlarni faollashuviga yo'naltiruvchi, saloxiyatini yuzaga chiqarishga undovchi diniy g'oyalarning targ'ib qilinishi ham foydali bo'lishi mumkin. Islom dinining savdo-sotiq, tadbirkorlik, xususiy mulk to'g'risidagi g'oyalarini tushunarli misollar bilan bugungi ijtimoiy hayot ehtiyojlari va talablari bilan bog'lagan xolda yoshlarga singdirishning usullarini ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi.

Yoshlarda faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishda bilim muhim rol o'ynaydi. Shunga ko'ra ularni bilim olishga yo'naltirish, dolzarb, zamonaviy bilimga ega bo'lishga intilayotgan yoshlar uchun sharoit yaratib berish, ularni intellektual saloxiyatini yuksaltirish hamda uni realizatsiya qilish tomonga to'g'ri yo'naltirish davlatimizning strategik vazifalaridan biri. Bu borada O'zbekiston Prezidenti quyidagicha fikrlaydi: "Men xar gal yoshlar bilan uchrashganimda, "Ilmni qadrlang, ilmga intiling", degan so'zlarni aytishdan charchamayman. O'zingiz ko'ryapsiz, dunyoda o'qigan, zamonaviy ilm va hunarlarni puxta egallagan, yosh avlodini ayni shu ruhda tarbiyalagan xalqlar, davlatlar jadal rivojlanmoqda".[5]

Yoshlarni bilim olishga intilish tomonga maqsadli yo'naltirish, ularni intellektual saloxiyatini yuzaga chiqarish orqali faol fuqarolik pozitsiyaga ega bo'lishga harakat qilishida barcha tarixiy, milliy, diniy g'oyalardan foydalanish zarur. Bu borada bilim olishning ahamiyati va foydaliligi to'g'risidagi barcha diniy g'oyalarni ham ayniqsa, islomga e'tiqod qiladigan yoshlar o'rtasida targ'ib qilish yaxshi natija berishi mumkin, deb hisoblaymiz.

Yoshlarda faol pozitsiyani shakllantirishning milliy-tarixiy asoslaridan yana biri sifatida mamlakatimiz tarixida ma'rifatparvarlik davrini yaratgan jadidlarning ilmiy-falsafiy asarlariga, ijtimoiy faoliyatini e'tirof etish zarur. XX asrda yangi davr o'zbek madaniyatining buyuk asoschilaridan biri Maxmudxo'ja Bexbudiydir. Bexbudiyning "Yoshlarga murojaat", "Muxtaram yoshlarga murojaat" nomli maqolalari 1914 yilda "Oyna" jurnalining 21, 41-sonlarida chop etilgan. Maqolada muallif yoshlarni har bir mamlakatda amalga oshiriladigan islohotlar va

madaniyat taraqqiyotining tashabbuskorlari hisoblanadi. Uning fikricha, Turkistonda ham yoshlar islohotlarni amalga oshiruvchi aholining faol qatlami bo'lib, ular zamonaviy til bilan aytganda, modernizatsiyaning tashabbuskorlari, madaniyat va ta'lim taraqqiyotiga ta'sir etib millatni ham bilimli bo'lishga, ijtimoiy yuksalishga yo'naltiruvchi sub'yektiv omildir. Bu borada bexbudiy savodli bo'lish, bilim olishga katta e'tibor beradi. "Muhtaram birodarlar! Barchamizga oftob kabi ravshan va ayondurki, makotib – taraqqiyning boshlang'ichi, madaniyat va saodvtning darvozasidir. Har millat eng avval, makotibi ibtidoiysini zamoncha isloh etib ko'ayturmaguncha taraqqiy yo'liga kirub madaniyatdan foydalanmas. Madaniyati hoziradan mahrum qolub, sano' va maorif salohi ila qurollanmagan millat esa, dunyoda rohat va saodat yuzini ko'rolmas. "Muborizai hayot" maydonida mutlaqo mag'lub bo'lur, oyoqlar ostida ezilur, diniy, iqtisodiy ishlarda o'zgalarning asiri bo'lub, bora-bora milliyat va diyonatuni ham qo'ldan berur. Ana ushbu yo'llar ila oxiri mahv va nobud bo'lub ketar".[6]

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat- yengilmas kuch.-T.: Ma'naviyat, 2008.-B.62.
2. Garadja V.I. Sosiologiya religii. M., 1996.-S.161.
3. Sm.:Maksud R. Islam.-M.:Fair-press, 2001.-S.200.
4. Qarang: Ulrix Rudolf. Al-Moturudiy va Samarqand sunniylik iloxiyoti. –T.:2001.
5. Mizziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. –T.: "Ozbekiston" NASHRIYOTI, 2021.-B.256.
6. Mahmudxo'ja Behbudiy. Tanlangan asarlar. T.:Ma'naviyat, 2020.-B.177-178.